

**HAYVONLARNING ASOSIY YASHASH MUHITLARI VA ULARGA
HAYVONLARNING MOSLASHUV XUSUSIYATLARI**

***URAIMJONOVA DILBARXON ILHOMJON QIZI
QO'LDOSHEVA KARIMAXON BAXTIYORJON QIZI
NOSIROVA RUXSHONA ZAFARJON QIZI
ODILOVA ZUHRAXON XOJIQURBON QIZI***

*Andijon Davlat Pedagogika Instituti Tabiiy Fanlar Fakulteti Biologiya
yo'nalishi 1-bosqich 102-guruh talabalari.*

***Annotatsiya:** Mazkur tezisda hayvonlarning yashash sharoitlari va ularning moslashuvchanligi haqida ma'lumotlar keltirilgan bo'lib ulardagi adaptatsiya jarayonlari haqida.*

***Kalit so'zlar:** Hayvonlar, ekologiya, evolyutsion biologiya, yashash muhiti, fiziologik moslashuvlar, anatamik moslashuvlar, cho'llar, tog'lar, o'rmonlar, okeanlar, yaylovlar, savannalar.*

Yer yuzida hayvonlarning 2 mln ga yaqin turi tarqalgan. Quruqlik, havo, tuproq, suv havzalari hayvonlar uchun asosiy yashash muhiti hisoblanadi. Yashash muhiti tarkibiy qismlarini tashkil etuvchi namlik, harorat, yorug'lik va boshqalar ekologik omillar deb ataladi. Mana bir nechta asosiy yashash joylari va hayvonlarning ularga moslashish xususiyatlari:

CHO'L. Cho'llardagi hayvonlar yuqori harorat va taqchil suvga bardosh berishga moslashgan. Ko'pchilik suvni tejashning samarali mexanizmlarini ishlab chiqqan. Masalan, kenguru, kalamush ichimlik suvisiz yashay oladi va namlikni ovqatdan oladi.

O'RMON. O'rmonlardagi hayvonlar daraxtlar va zich o'simliklar orasida hayot kechirishga moslashgan. Ular ko'pincha toqqa chiqish va tebranish uchun kuchli oyoq-qo'llarga, zaif yoritilgan muhitda harakat qilish uchun o'tkir sezgilarga va atrif-muhitga aralashish uchun kamuflyajga ega. Masalan, yalqovning sekin

harakatlanishi va daraxtda yasgash uchun kuchli tutqichligi va yirtqichlardan qochish uchun ba'zi hasharotlarning kamuflyaj naqshlari.

TOG'. Tog'li yashash joylaridagi hayvonlar past kislorod darajasiga va tik yerlarda yashashga moslashgan. Ko'pchilik hayvonlar kislorodni qabul qilish uchun kattaroq hajmli o'pka, shuningdek toqqa chiqish uchun kuchli oyoq-qo'llarni ishlab chiqdi. Masalan, qorli yerlarda harakat qilish uchun katta panjalar, tog' cho'qqisiga chiqish uchun mo'ljallangan mustahkam tuyoqlar.

OKEAN. Dengiz hayvonlari okeanda omon qolish uchun turli xil moslashuvlarga ega. Ulardan suzish uchun qulay jismlar, suzishni boshqarish mexanizimlari va suvdan kislorod olishning turli usullari mavjud. Misol uchun delfinning tez harakatlanishi uchun ravon tanasi va qanotlari, shuningdek, chuqur dengiz jonzotlari haddan tashqari suv bosimi va qorong'ilikka bardosh berishga moslashishni o'z ichiga oladi.

SAVANNA: O'tloqlardagi hayvonlar keng ochiq joylarga va oziq-ovqat va suvning mavsumiy o'zgarishiga moslashgan. Ular ko'pincha yirtqichlarni uzoqdan aniqlash, shuningdek, qochish uchun tez yugurish qobiliyatiga ega. Masalan, gepardning ochiq o'tloqlarda ov qilishda ajoyib tezligi va chaqqonligi.

Hayvonlar o'ziga xos yashash muhitida omon qolish uchun turli xil moslashuvlarni rivojlantirgan. Ushbu moslashuvlarni fiziologik, anatomik, va xulq-atvoriga moslashishga bo'lish mumkin.

FIZIOLOGIK moslashuvlar tananing ichki funksiyalaridagi o'zgarishlarni o'z ichiga oladi, masalan, tana haroratini tartibga solish yoki yuqori sho'rlangan yoki past kislorodli muhit kabi ekstremal sharoitlarda omon qolish qobiliyati. Ba'zi baliqlarning tuzli suv muhitida tanadagi tuz miqdorini tartibga solish qobiliyati fiziologik moslashuvga misoldir.

ANATOMIK moslashuvlar hayvonlarning atrof-muhitda omon qolishida yordam berish uchun rivojlangan jismoniy xususiyatlarni anglatadi, masalan, oziq-ovqat olish uchun qush tumshug'ining shakli yoki izolyatsiya uchun Afrika hayvonlarining qalin mo'ynasi, suv qushlarining katta tekis oyoqlari ularga cho'kmasdan yumshoq loyda yurishga yordam beradi.

XULQ-ATVORga moslashish bu hayvonlarning yashash imkoniyatini oshirish uchun qiladigan harakatlar, masalan, qish uyqusi, migratsiya yoki boshpana topish. Ba'zi hayvonlarning atrof-muhitga aralashish uchun o'zlarini kamuflyaj qilish qobiliyati ularga yirtqichlardan qochishga yordam beradigan xatti-harakatlar moslashuvidir.

Ushbu moslashuvlar cho'llar, o'rmonlar, tog'lar, okeanlar, o'tloqlar va savannalar kabi turli xil yashash joylarida sodir bo'ladi va ularning tegishli muhitida turlarning omon qolishi uchun juda muhimdir. Ushbu moslashuvlarni tushunish tabiatni muhofaza qilish va turlarni boshqarish harakatlari uchun juda muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mavlonov O, Xurramov SH, Norboyev Z. Umurtqasizlar zoologiyasi.
2. Muxammadiyev A.M. Umurtqasiz hayvonlar zoologiyasi. –T.: O'qituvchi, 1976. 86b
3. wikipediya